

SZÁLA ERZSÉBET*

A soproni tudós Manninger család

A soproni evangélikus líceum tanulóifjúsága a 19-20. század fordulóján kitűnő tanárok által képzett tehetséges diákok sorát adta a magyar tudománynak.

A protestáns etika alapján élő német-magyar ajkú soproni polgárság körében az elsőszülött fiú vitte tovább az ipart (szappanfőző, patkolókovács stb.) s a második fiú egy másik ipart választott. A 19-20. század fordulóján már egyre többen értelmiségi pályára küldték fiaikat.

A MANNINGER család fiai is a soproni evangélikus líceumban végezték tanulmányaikat. Az 1905/06-os tanévben például öt Manninger fiú járt a líceum különböző évfolyamaira. Ezeknek az évtizedeknek kitűnő tanárai közül – a Manninger diákok későbbi érdeklődését, pályafutását tekintetbe véve – a földrajz, a természettudomány, ezen belül a növényrendszertan és állatrendszertan tanárát kell kiemelnünk: GECSÁNYI GUSZTÁVOT.

Gecsányi Gusztáv tudását és érdeklődését mutatja, hogy pl. 1896. január-februárjában egy, a minisztérium által is támogatott tanulmányútra ment Egyiptomba. A tanulmányút vezetői voltak: GOLDZIEHER IGNÁC egyetemi tanár, BEÖTHY ZSOLT egyetemi tanár, VITÁLIS ISTVÁN, a selmecebányai akadémia professzora. Gecsányi részletesen beszámolt diákjainak útjáról és tapasztalatairól.

A soproni líceumban jött létre 1790-ben az ország első diák önképzőköre, a *Soproni Magyar Társaság*. A líceumi *Zenetársaság* 1869-ben alakult meg. Ezek a társaságok pályamunkáikkal, tevékenységükkel az ifjúság szellemi és művészi kiteljesedését szolgálták.

A MANNINGER fiúk közül többen, különösen GUSZTÁV ADOLF, VILMOS és REZSŐ állandó szereplői és tisztségviselői voltak e társaságoknak. Gusztáv Adolf például hegedűsként és zongoristaként szerepelt számos hangversenyen, míg Rezső ellátta a könyvtárosi teendőket is a zenekörben. Az iskola számos alapítványa és ösztöndíja a tehetséges tanulók érdekeit szolgálta századokon át. A Manninger fiúk közül pl. Rezső egyrészt tandíjmentes volt tanulmányainak egész ideje alatt, másrészt előbb a *Farkas Ádám-féle*, majd *Rupprecht János-féle*, és végül a *Roth-Teleki ösztöndíjakban* részesült.

Az egykoron a városba betelepülő MANNINGER GYÖRGY patkolókovács dédunokája volt MANNINGER MIHÁLY, szintén patkolókovács, aki 1762-ben szerzett polgárjogot Sopron városában. Manninger Mihály testvére, JÁNOS GYÖRGY a sokgenerációs szappanfőző család megalapítója lesz, míg Mihály kilenc gyermeke közül a két fiú egy-egy orvos–agronómus, növénytermesztő tudós generáció megalapítói lettek.

A gyermekek sorában a hetedik, GUSZTÁV ADOLF (1842-1917) szemorvos volt és megyei fizikus. SCHNELLER VILMOS kőszegi lelkész leányát, IRMÁT vette feleségül, aki fiatalon, 37

* Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola, Szombathely

éves korában elhunyt. Házasságukból négy gyermek született: két fiú és két leány. A két fiú közül az idősebb, VILMOS ADOLF orvos lett, a testvére, GUSZTÁV ADOLF agronómus.

MANNINGER VILMOS

(Sopron, 1876. szept. 30 – Sopron, 1945. május 2.)

Iskoláit a soproni *evangélikus líceumban* végezte. 1898-ban avatták orvosdoktorrá a *pesti egyetemen*. 1902 és 1906 között Bécsben és Berlinben gyakornokoskodott, majd Pesten a *János Kórház* orvosa volt. 1908-ban nevezték ki a *Margit Kórház* főorvosának.

1914-től 1936-ig a János Kórház sebész főorvosa volt. Az I. világháború idején több, mint 1200 fős hadikórházat működtetett. 1926-tól az *Eötvös Loránd Rádium és Röntgen Intézet* főorvosa és a rákkutató bizottság főtitékára. 1936-ban a belügyminisztérium kórházügyi előadója lett. Magántanári címét 1907-ben szerezte meg, s 1926-ban rendkívüli egyetemi magántanári címet kapott. Szerkesztője volt a „*Magyar Sebésztársaság munkálatai*” című kiadványnak BORSZÉKY KÁROLLYAL együtt. Manninger Vilmos a rák elleni küzdelem elindítója, első szervezője volt. 1937. november elsején vonult nyugdíjba. Főbb művei: *A sebészet tankönyve*. (Bp. 1910-13.) *Onomatologia medica*. (BAKAY LAJOSSAL, Bp. 1907.) *A sebészet diadalútja*. (Bp. 1938.) *Rák ABC* (1935.) Számos cikket, tanulmányt publikált hazai és külföldi folyóiratokban.

Manninger Vilmos áldozatos szervező munkájának eredményeként új intézet született 1926-ban, az *Eötvös Loránd Rádium és Röntgen Intézet*. Az intézet különféle orvosi, fizikai osztályokkal, laboratóriumokkal és az akkor legkorszerűbb készülékekkel rendelkezett. Mindössze 100 ágyas volt ez az intézet, de rendelkezett rádiumágyúval, több száz rádiumtűvel, rádium tubussal is. Orvosait, munkatársait Manninger Berlinbe küldte továbbképzésre, hogy orvosi radiológiát, sugárvédelmet, dozimetriát tanuljanak és szakmai gyakorlatot szerezzenek. Ő volt a *Magyar Sebész Társaság megalapítója* is.

Manninger Vilmos széles látókörű, nagy szakmai tudású, a művészetekért és a természetért rajongó, azokhoz értő, s ugyanakkor szociálisan is igen érzékeny ember volt. Kitűnően festett, és szobrokat is készített. A zenében volt a leginkább jártas. Már gimnazista korában – ALTDÖRFER VIKTOR zeneszerző és karmester tanítványaként – sokszor szerepelt zenei ünnepélyeken. Medikus korában a Zeneakadémiát is látogatta, ahol SZENDI ÁRPÁD tanítványa volt. DOHNÁNYI ERNŐVEL gyakran játszottak négykezeset. Otthonában állandó volt a házi kamarazenélés. Ő szervezte meg Budapesten a huszas években az *Orvosi Kamarazenekart*, amelyben brácsán játszott, noha egyaránt jól muzsikált hegedűn és zongorán is.

Gyermekkorának nyarait a család Sopron határában, a Brennberg felé vezető út mentén lévő – akkor még – malomban töltötte. Az erdős, virágos növényekben gazdag táj szeretete személyiségének meghatározó eleme lett. Budapesti lakásának kertjében is állandóan kertészkedett. Kitenyésztett, gyönyörű virágaival kiállításokon vett részt. Virágaival 1930-ban aranyérmet szerzett. A *Virágos Budapest* és a *Virágos Magyarország* mozgalom elindítója, elnöke volt.

Kiválóan képzett orvos, sebész volt, akit betegek szerettek és akihez ragaszkodtak. Emberszeretete, szociális elkötelezettsége a szegények iránti együttérzésben és felelősségérzetben nyilvánult meg. Tőlük honoráriumot nem fogadott el. Édesapja halála után, 1917-ben brennbergi nyaralójukat, telekkel és a gazdasági épületekkel együtt, Sopron városának adományozta azzal a céllal, hogy ott „*fejletlen, a tüdőgümőkórra hajlamos 6-14 éves gyermekek számára, nevelésére erdei iskolát*” létesítsenek. Az internátusban 18 fiú és 18 lány kapott elhelyezést.

Arcképét MADARÁSZ VIKTOR festette meg, amely alkotást özvegye, GRILL JÚLIA – korábban HERCZEG FERENC elvált felesége – a városra hagyott. Emlékét utca őrzi Sopron városában.

MANNINGER GUSZTÁV ADOLF

(Sopron, 1880. jan. 11. – Debrecen, 1954. szept. 15.)

Vilmos öccse, mezőgazdász, egyetemi tanár, a mezőgazdasági tudományok kandidátusa. A soproni evangélikus gimnázium elvégzése után a magyaróvári gazdasági akadémiára ment. Itt tanárai voltak a legjobb mezőgazdasági szakemberek: KOSUTÁNY, CSERHÁTI, LINHARD, ÚJHELYI. Tanulmányai befejezése után gazdasági gyakornokként, majd segédtiszként dolgozott az Alföld és a Dunántúl gazdaságaiban. 1909 és 1917 között Rácbólyon (Baranya megye) LIPPE HERCEG dárdai uradalmában volt gazdatiszt. A növénytermesztés, azon belül a talajművelés kérdéseinek megoldása és új módszerek kidolgozása már ekkor foglalkoztatta. Híre már ekkor túljutott a gazdaság határain, s amikor az első világháború idején behívták katonának, Isztriában egy 23 ezer hektáros, front mögötti gazdaság vezetésével bízták meg. Hazatérése után rövid ideig még régi munkahelyén dolgozott, majd 1918-tól a MONTENUOVO birtokok (Németbóly és Füged) jószágkormányzója.

A leromlott állapotban lévő gazdaságot nehéz körülmények közepette helyreállította és gyors ütemben fejlesztette a tehenészetet is. Kiállításokon gyakran szerzett érmekeket tenyésztett bikáival. A jól takarmányozott tehenek tejtermelésére Bólyban sajtgyárat alapított.

Első országos jelentőségű eredménye a gabonatermesztésben, a búzatermesztésben mutatkozott. 1928-ban állította először kísérletbe a *bánkúti búzafajtát*. Kísérleteit az 1931-es rozsdakár igazolta, ennek következtében ugyanis az évi, igen jónak ígérkező termés teljesen elpusztult, kivéve a bankúti búzafajtákat, amelyek ellenálltak a betegségnek. Kitartó munkájának eredményeként a magyar búza minősége ismét fogalommal vált nemcsak idehaza, hanem külföldön is.

1945-től a Földművelésügyi Minisztérium növénytermesztési főosztályának szakértője. 1947-ben egyetemi tanár lett, s a debreceni *Talajkísérleti Intézet* igazgatója.

Hivatástudata és szociális érzéke népszerűvé tette munkásai között. Irodájának ajtaja mindig nyitva állt a gazdák számára, s a tanácsért hozzá fordulóknak szívesen segített. A korszerű gazdálkodásra vonatkozó ismeretterjesztő előadásokat számos helyen, sok alkalommal tartott. Dolgozóinak munka- és szálláskörülményeit, ellátásukat rendszeresen ellenőrizte. Még a summások ételét is megkóstolta, s bármiben kifogást talált, azonnal orvosolta a hiányt.

Főbb művei: *Milyen búzát termeljünk?* (Köztelek, 1929.) *Talajnedvesség-gazdálkodás...* (Mezőgazdaság, 1934.) *Der Ackerboden als biodynamisches System* (Bodenkunde und Pflanzenernährung. 1937. 4. sz.) *A talaj életének és táplálóanyag készletének biztosítása megfelelő talajműveléssel.* (Bp. 1938.) *Szántóföldi vetésforgó...* (HAJAS JENŐVEL. Bp. 1950.) *A talaj sekély művelése* (bibliográfiával. Kiadta: MANNINGER ISTVÁN. Bp. 1957.)

MANNINGER GUSZTÁV ADOLF
(Rácbóly, 1910. május 6. – Bp. 1982. december 10.)

Entomológus, egyetemi tanár, Manninger Gusztáv Adolf növénynemesítő gazdatiszt, egyetemi tanár fia. A szülői ház légköre meghatározó módon irányította IFJ. MANNINGER ADOLFOT a mezőgazdasági tudományok felé. Édesapja és édesanyja hatására, aki az óvári neves Cserhádi professzor leánya volt, egyetemi tanulmányait a budapesti *József Nádor Műszaki és Közgazdaságtudományi Egyetemen* kezdte meg 1929-ben.

1933-ban megszerezte okleveles mezőgazda diplomáját, majd ezt követően a *Pázmány Péter Tudományegyetemen* zoológiai tárgyakat hallgatott. Még egyetemi éve alatt kezdett foglalkozni a gabonapoloskák, s ez lett tárgya doktori munkájának is. „*A gabonapoloskák élete és kártétele*” címmel 1934-ben védte meg disszertációját. 1935 őszétől a soproni egyetemen dolgozott FEHÉR DÁNIEL professzor mellett megbízott tanársegédként 1937 őszéig. 1937-38-ban egy évet a göttingeni egyetemen töltött, ahol a növénytermesztés tárgyában hallgatott előadásokat. 1938-tól gyakornoki és tanársegédi állást töltött be a debreceni Gazdasági Akadémián, majd – saját kérésére – a *székesfehérvári Középfokú Gazdasági Iskolához* helyezték. 1939-49-ben a *keszthelyi Gazdasági Akadémián* tevékenykedett, s nyilvános rendkívüli egyetemi tanári címet szerzett. 1950-ben a *gödöllői Növényvédelmi Állattani Tanszék* vezetőjévé nevezték ki egyetemi tanárnak.

1952-ben szerezte meg a mezőgazdasági tudományok kandidátusa fokozatot. 1957-ben a *Növényvédelmi Kutatóintézet Állattani osztályára* helyezték, majd 1969-ben visszatért a *keszthelyi Agrártudományi Főiskolára*. 1972-ben védte meg akadémiai doktori értekezését. Egyetemi tanárként, nyugdíjba vonulásáig, 1976. december 31-ig a *keszthelyi akadémián* dolgozott.

Manninger Gusztáv Adolf fél évszázados tevékenységét több tudományos és állami kitüntetéssel ismerték el (Népköztársasági Érdemérem 1951, A Felsőoktatás Kiváló Dolgozója 1953, Munka Érdemrend ezüst fokozata 1954, Kossuth-díj 1954, Mezőgazdaság Kiváló Dolgozója 1969, 1977, Munka Érdemrend arany fokozata 1981.)

Főbb művei: *Gazdasági növények termesztése* (BITTERA MIKLÓSSAL) (1943.) *Szántóföldi növények állati kártevői* (1960.) *A lucerna termesztése és védelme* (1966.)

Tudományos munkássága gazdag irodalmi és színvonalas oktatói tevékenységet mutat. Számos könyvet, ill. könyvrészletet, valamint 279 cikket, tanulmányt írt. „*A lucerna termesztése és védelme*” című könyvét (Kemenes Ernővel közösen) német nyelvre is lefordították.

Főbb kutatási területei: a cukorrépa és a lucerna kártevőinek vizsgálata, az ipari növények, a kukorica és a búza kártevőinek, valamint a talajlakó kártevő kisemlősök, a mezei pocok, ürge, hörcsög tanulmányozása voltak.

Élete utolsó szakaszában, már nyugdíjas korában kezdett el foglalkozni a környezetszennyezés kérdéseivel, s ezért környezetkímélő növényvédelmi módszerek kidolgozásán fáradozott.

Jellemezte őt munkájának, tudományának és családjának szeretete. Feleségében, SCHRIKKER MÁRIA okl. kertészben egy életen át hű támaszra talált. Talán éppen ezért hangoztatta gyakran: „*Aki megtalálta hivatását és élete párját, annak érdemes élni*”.

MANNINGER REZSŐ

(Sopron, 1890. júl. 7. – Budapest, 1970. febr. 4.)

Állatorvos, egyetemi tanár, a *Magyar Tudományos Akadémia* tagja, *Kossuth-díjas*.

A soproni evangélikus gimnázium elvégzése után tanulmányait 1908-tól az *Állatorvosi Főiskolán* folytatta, ahol 1912-ben szerezte meg oklevelét. Doktorátusát 1914-ben tette le. Tanulmányai ideje alatt már dolgozott HUTYRA FERENC járványtani intézetében. 1916-ban tanársegéd, 1917-ben adjunktus, 1918-ban az immunitástan magántanára lett. 1927-től a járványtan nyilvános rendes tanára és a járványtan tanszék vezetője egészen 1963-ig, nyugdíjazásáig.

1927-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjai sorába választotta.

1927-ben megbízást kapott az akkor létesített *Országos Állategészségügyi Intézet* igazgatói teendőinek ellátásával. 1939-ben a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjává választották. 1940-41-ben a *Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Mezőgazdasági és Állatorvosi Karának* dékánja, 1947-48-ban az *Agrártudományi Egyetem* rektora volt.

A *Nemzetközi Állatjárványügyi Hivatalban* Magyarország állandó képviselője volt 1933-tól 1963-ig. 1953-tól 56-ig az *MTA Agrártudományok Osztályának* elnöke, majd 1960-tól 1967-ig az *MTA alelnöke* volt. Számos tudományos társaság és egyesület munkájában vett részt. Tagja volt az *Országos Állategészségügyi Tanácsnak*, az *Állatorvosi Tisztvizsga Bizottságnak*, a *Magyar Országos Állatorvos Egyesület* választmányának, alelnöke a *Magyar Hygiénikusok Társaságának*, tagja a *Közegészségügyi Egyesület* választmányának, a *Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Vándorgyűlései* igazgatóválasztmányának és a *Természettudományi Társulatnak*. Tagja majd elnöke volt a *Magyar Mikrobiológiai Társaságnak* (1955-67), a *Magyar Állatorvosok Társaságának* (1961-67), tiszteletbeli tagja az *Állatorvosok Világszövetségének* (1959). Több egyetem tiszteletbeli doktorává választotta (Lipcse, Bécs, Tesszalóniki). Munkásságát 1950-ben és 1961-ben Kossuth-díjjal ismerték el.

Fő művei: *A szárnyas baromfi fertőző és paraziták betegségei* (KOTLÁN SÁNDORRAL) (1931.) *A házi emlősök fertőzőbetegségei* (1939.) *Állatorvosi belgyógyászat* (MÓCSY JÁNOSSAL) (1943.) *Állatorvosi bakteriológia, immunitástan és általános járványtan* (1950.)

Több mint háromszáz dolgozatot tett közzé hazai és nemzetközi szakfolyóiratokban.

Több mint fél évszázadon át kiváló oktató, doktoranduszok sokaságának nevelője volt.

MANNINGER ISTVÁN

(Bóly, 1920. március 14. – Martonvásár, 1990. november 23.)

Gusztáv Adolf testvére, az agronómus Gusztáv Adolf másik fia, Manninger István növénynemesítő, a mezőgazdasági tudományok kandidátusa volt. 1942. októberétől a budapesti *Genetikai Intézetben* örökléstannal és mikrotechnikával foglalkozott, majd 1943-tól a len örökléstani kísérleteit folytatta.

1944-ben besorozták katonának. 1945. április 29-én hadifogságba esett, ahonnan 1946. május 10-én térhetett haza. Hazatérése után folytatta kísérleteit az őszi és tavaszi rostlen nemesítése, a silókukorica nemesítése tárgyában. 1950-től a martonvásári kutató intézetbe helyezték, majd 1960-tól az intézet tudományos főmunkatársa lett. A fitopatológiai és entomológiai laboratórium vezetője volt 1959-től. 1963-ban kandidátusi fokozatot szerzett a len biológiai és nemesítési kutatások tárgyában.

Magyar és angol nyelven mintegy 35 publikációt írt.

Felhasznált irodalom

- Bánlaky Sándor: Vetőmagtermesztés. Budapest, 1955.
- Házi Jenő: Soproni polgárcsaládok I-II. (1535-1848). Budapest, 1982.
- Karasszon Dénes–Holló Ferenc: Manninger Rezső és az „Állatorvosi Lapok” jelentősége a járványtan történetében. Magyar Állatorvosok Lapja, 1978.
- Keresztelési anyakönyvek. Soproni Evangélikus Levéltár.
- Király Jenő: Dr. Manninger Vilmos (1877-1945). Soproni Szemle.
- Mészáros János: Manninger Rezső dr. (1890-1970.) Magyar Állatorvosok Lapja, 1970.
- Sáringer Gyula: 75 éve született Manninger G. Adolf (1910-1982.) Növénytermesztés, 1985.
- Soproni Líceum Értesítője. 1880-1910.
- Soproni Városszépítő Egyesület Évkönyve 1869-1929. Sopron, 1929.
- Thirring Gusztáv: Sopron házai és háztulajdonosai. Sopron, 1941.